Останній подвиг червоноармійця Шмушкіна

Стели полеглим воїнам у селі Заповітне

Три стели зі 180-ма іменами й пам'ятник 32 невідомим воїнам, полеглим у боях на Нікопольському плацдармі на початку 1944 року, урочисто відкрили в селі Заповітне Запорізької області. Людей, які віддали життя за батьківщину, колись просто викреслили з історії та людської пам'яті. Їхні імена вдалося повернути з небуття лише завдяки пошуку місця поховання єврея-червоноармійця Лейба Шмушкіна, проведеного місцевими краєзнавцями та запорізькими козаками на прохання родички Шмушкіна з Ізраїлю.

«Все почалося з того, що, завдяки збігу тестів ДНК, я дізналася про свої родинні зв'язки з родиною Шмушкіних, — розповіла« Хадашот» Z. — далека родичка сім'ї Шмушкіних, уродженка України, яка з 1990 року живе в Ізраїлі, — і захотіла більше дізнатися про цих людей, нащадків великих рабинів і мудреців». На сайті «Пам'ять народу» Z. вдалося знайти скупі відомості про Лейба Шмушкіна: 1909 року народження, уродженець містечка Сквира, жив у Києві на Подолі разом із батьками, дружиною Леєю і маленьким синочком.

24 червня 1941 року з квартири 15 будинку №8, що на вул. Братській, Лейб пішов на фронт. Додому він більше не повернувся. На фронті рядового наздогнала звістка про те, що в евакуації помер його єдиний син 5-річний Шурик.

Сапер штурмового інженерно-саперного батальйону Лейб Шмушкін бився як герой — мстився за рідних і друзів, які загинули в Бабиному Яру й за смерть улюбленого сина.

Медаль за відвагу здобув за те, що «17-го жовтня 1943 року в бою за місто Мелітополь, під сильним вогнем противника пробрався в будинок, де знаходилися автоматники противника, закидав гранатами, знищив дві вогневі точки і вбив двох німців».

Лейб Шмушкін

Шура Шмушкін

А потім були бої за Нікопольський плацдарм, де, за наказом Гітлера, німці стояли на смерть, щоби не втратити джерело стратегічної сировини — марганцевої руди, необхідної для виробництва високоміцних сортів сталі для танкової броні. «Втрата Нікополя означала б кінець війни», — підкреслював фюрер.

Щільність вогню була такою, що часом в одне місце падало декілька снарядів, спростовуючи відому приказку. Тіла багатьох бійців засипало товстим шаром землі, тому під час розкопок бліндажів та окопів тут досі знаходять людські рештки, зброю та боєприпаси.

12 січня 1944 року в бою біля села Білозірка Лейб Шмушкін загинув. Він, разом із бойовим товаришем, сапером Василем Близнюковим, був похований біля села Дніпровка. Армійською мовою це називалося «первинне поховання». Кожен день у кровопролитних боях гинули сотні солдатів, поховальні команди ледве встигали ховати їхні тіла. Ховати мертвих доводилося в основному місцевим жителям — найчастіше, жінкам і підліткам.

Пройшли десятиліття. Батьки і вдова Лейба Шмушкіна упокоїлися в Києві на Берковцях. До кінця своїх днів вони так і не дізналися, де знайшов останній притулок їхній син та чоловік.

За прийнятим у єврейських сім'ях звичаєм, коли не було жодної можливості встановити пам'ятник загиблим, їхні імена вибивали на могилах рідних. Такі пам'ятники можна зустріти сьогодні на багатьох кладовищах — це данина поваги предкам, які загинули на війні.

Подвиг і трагічна доля простого єврейського хлопця Лейба Шмушкіна шокували Z. Але найбільше їй не давав спокою той факт, що в списках воїнів, похованих у братській могилі в селі Дніпровка, його прізвища не було. Через соціальні мережі ізраїльтянка розшукала місцевого краєзнавця Василя Величка і звернулася до нього з проханням встановити точне місце поховання Лейба Шмушкіна.

Могили Шмушкіних на Берківцях

Василь Величко

Василь Величко — запорізький козак, радник отамана, у минулому вчитель історії й колишній сільський голова села Водяне. Він добре знає ціну життя солдата, тому активно взявся за пошуки. У спеку й у дощ Василь Григорович їздив навколишніми селами та шукав на обелісках ім'я Шмушкіна.

Краєзнавець відносно швидко виявив прізвище Близнюкова (похованого разом зі Шмушкіним) на стелі в селі Заповітне. Але імені Шмушкіна там не було. Й ось, нарешті, удача! Василю вдалося знайти списки з іменами 75 загиблих воїнів, які з невідомої причини не потрапили на обеліски, і серед них — Лейб Шмушкін. А потім прийшло повідомлення від краєзнавця, у якому йшлося вже не про 75, а про 180 знайдених імен полеглих воїнів.

Але Василь Величко не просто повернув забуті імена, а переконав земляків у необхідності меморіалу, почав пошуки спонсорів і організував збір пожертвувань. На кошти, зібрані профкомом ОП «Атоменергомаш», співробітниками Запорізької АЕС, жителями селища Заповітне і просто небайдужими людьми, 5 жовтня було відкрито три стели і пам'ятник 32 невідомим бійцям. Замість одного Шмушкіна тут було додано 180 імен! Якби не ентузіазм ізраїльтянки, наполегливість і самовідданість краєзнавця Василя Величка, участь командира пошукової групи «Нікопольський плацдарм» Володимира Марченка та козаків під керівництвом Верховного отамана Сергія Волкова, 180 сімей так ніколи і не дізналися б, де покояться їхні батьки, діди і прадіди. І це ще не всі «пропущені» імена, тому Величко продовжить пошуки.

Прізвище Шмушкіна на одній зі стел

І наостанок трохи цифр. У братській могилі в Заповітному сьогодні покояться 1118 воїнів. До них додадуться ще 180 «пропущених» імен і 32 невідомих воїни, які віддали своє життя за звільнення села, усього 1330 осіб. У селі сьогодні проживає близько 800 жителів, тобто, на кожного селянина припадає майже два бійця, які віддали життя за звільнення невеликого селища.

180 імен героїв було повернено історії — такий несподіваний результат розслідування місцевого краєзнавця. Й останній подвиг червоноармійця Лейба Шмушкіна.

Зінаїда Тобіяш, Ізраїль, спеціально для «Хадашот»

Будинок на Братській, 8, з якого пішов на фронт Лейб Шмушкін

P.S. Будинок Шмушкіна на Подолі зберігся, щоправда, сьогодні його «прикрашають» вивіски різних фірм. І, на жаль, немає жодної згадки про те, що одного червневого дня 1941 року звідси пішов на фронт і героїчно загинув Лейб Шмушкін. А зі скількох ще будинків на Подолі (Куренівці, Євбазі тощо) пішли на фронт і загинули герої різних національностей? А в Харкові чи Одесі? Хіба вони не заслуговують нашої пам'яті? Особливо ті, у яких не залишилося нащадків, на кому історія сім'ї трагічно обірвалася ...